

være tvungent, Loven skulde bestemme, at Jorden kun kunde udbydes som Stats-fæste. Her var det ærede Medlem øjensynlig ved Glanspunktet i sit Foredrag, for her havde han mit gamle Skrift om offentligt Fæste at henholde sig til, og det var ham en stor Glæde at læse op af det. Det var ogsaa mig en stor Glæde. Naar man i 11 Aar ikke har læst sine Udtalelser, er det altid morsomt at høre dem igen. Jeg har nu, da det ærede Medlem har mindet mig derom, i Morges læst den lille Bog, som jeg har skrevet for 11 Aar siden, og jeg saa da, at denne lille Bog gik ud paa to forskellige Ting. Det var den Gang, som det ærede Medlem for Esbjerg (Bluhme) mindede om, da Landbo-kommissionen var paa Tale, og da man overhovedet begyndte at beskæftige sig med Tanken om at skaffe Jord til Landarbejderne. Der havde i Forvejen været et Forslag fremme om 2 Skpr. Land. Det daværende ærede Medlem for Møen (Bojsen) havde stillet et saadant Forslag. Det havde man opgivet, for det blev til ingenting. Saa havde man i forskellige Kredse begyndt at tale om, at man maatte have Huse med 2 Tdr. Land, saa der kunde holdes en Ko, og det Skrift, som jeg da sendte ud, havde til Opgave at slaa til Lyd for 2 Ting, nemlig for det første, at 1 Ko var ikke nok, der maatte i det mindste være Jord til 2 Køer, nogle Faar og Svin. Saa beskedne vare vi den Gang, at vi vare tilfredse, om man kunde naa saa vidt. Vi vare begyndte med 2 Skpr. Land og vare nu kun oppe paa Steder til 1 Ko. Dernæst slog min lille Bog til Lyd for, at naar Landarbejderne skulde tiltræde et saadant Brug, maatte man ikke stille for store Fordringer til dem i Retning af konstant Indbetaling. I den Anledning var det, jeg mente, man kom lettest over dette sidste ved at gøre dem til Fæstere og kun fordre en mindre Indfæstning, men saa i øvrigt sikre dem for egen og Kones Livstid ved en gunstig Fæstekontrakt.

Det var altsaa Hovedindholdet af det Skrift, jeg udsendte for 11 Aar siden. Allerede den Gang havde jeg som Redaktør i Aalborg beskæftiget mig en Del med disse Spørgsmaal og havde altid haft den Glæde, naar jeg skrev og talte om dem for Husmændene der oppe, at have deres Øren. De sluttede sig i Reglen til mig. Men jeg erfarede ganske vist, da jeg begyndte at tale til dem om Fæste, at det gik ikke, jeg erfarede snart, at der mellem Husmændene og Landarbejderne, deriblandt ogsaa det ærede Medlems Meningsfæller,

var overordentlig ringe Stemning for Fæste. Jeg erindrer tydeligt et Møde, hvor en af det ærede Medlems Meningsfæller i Aalborgegnen stod op og angreb mig paa det voldsomste, fordi jeg kunde anbefale Fæste, det var, fordi jeg alligevel ikke vilde andet, end at Landarbejderne skulde være i 2den Klasse. Siden da har jeg indset, at skal man tilbyde Jord til Husmænd og overhovedet aabne Mulighed for, at de kunne overtage den som Fæste, skal det ske paa den Maade, at de frit kunne vælge, hvilken som helst Besiddelsesform de ville have. Det er nu første Gang, at der fra Regeringens Side foreligger et Forslag, som aabner Mulighed for, at det kan blive Fæste. Det er det ny, jeg har bragt med her, og saa vil det ærede Medlem sige, at jeg har svigtet min Fortid og brudt med de Anskuelser, jeg havde den Gang. Det ærede Medlem kunde meget rigtigere sige, at jeg her har aabnet Mulighed for, at de enkelte Steder, hvor der er nogen Stemning for Fæste — der siges at være nogen Stemning derfor her paa Sjælland —, ville Landarbejdere og Husmænd her have Lejlighed til at indtræde i denne Besiddelsesform. Der vil man kunne gøre Forsøg med denne ny Art Fæste og se, om det efterhaanden kan vinde Sympati flere Steder. Jeg tror ikke, at jeg paa nogen Maade har svigtet, hvad jeg har arbejdet for tidligere.

Saa siger det ærede Medlem, at dette Fæste kan ikke sammenlignes med det, der tidligere har været Tale om, for dette her er privat Foreningsfæste, og han benyttede endog den Udtalelse, at saa var det gamle Fæste dog at foretrække, for der var kun een Herre, medens der ved Foreningsfæste er mange. Det er ogsaa en Bemærkning, man plejer at høre fra meget konservativ Side. Der siger man Flertalsvælde er det værste af al Slags Vælde, nej, saa var Enevælde dog bedre! Men det Fæste, her bliver Tale om, bliver dog et halvoffentligt Fæste. I Modsætning dertil nævnedes det ærede Medlem det Forslag, Kandidat Waage har stillet. Det var et meget interessant Forslag, men det bød ingen Fordel i den Retning, det ærede Medlem tænker paa, for ogsaa der var det privat Fæste. Det var en privat Forening, der skulde dannes, og Ejendommene bleve udbudte i privat Fæste, endda af den mest upraktiske Art, det saakaldte Superficiafæste, hvor de selv skulde eje Bygningerne og kun have Jorden i Fæste. Her derimod er der Tale om et Fæste under Tilsyn af Finansministeriet, som